

нерешителност и допроява на почти синовни чувства. Освен това, оберъ-прокуроритѣ на св. Синодъ, които трѣбвало да бждатъ фактическитѣ ръководители на руската църковна политика, не били подготвени да разплитатъ ония мрежи отъ нарочно подбрани църковно-исторически и догматически сведения, съ които патриаршията оплитала неопитнитѣ, когато защищавала своитѣ интереси. Презъ времето, когато се развивалъ българскиятъ църковенъ въпросъ, двама отъ оберъ-прокуроритѣ—Протасовъ (1836—1855 г.) и Ахматовъ (1862—1865 г.), били военни лица (генералъ-адютанти), а други двама—графоветѣ А. П. Толстой (1856—1862 г.) и Д. А. Толстой (1865—1886), ако и да не били военни, нѣмали потрѣбната църковно-историческа и догматическа подготовка. Освенъ това, графъ А. П. Толстой се намиралъ подъ влиянието на гърка архимандритъ Григорий (Веглерисъ) и се обѣркваля отъ понятието „вселенска църква“, като мислялъ, че, ако на българитѣ се дадатъ църковни права, повреждадо се вселенството на църквата. Види се, за да оправи тази му грѣшка, прочутиятъ славянофилъ Хомяковъ му съобщилъ мнението на новоназначения тогава херсонски митрополитъ Димитрий, който разяснилъ, че тѣкмо претенциитѣ на гърцитѣ за преобладание нарушаватъ вселенския характеръ на църквата. Както се каза, много отъ иерарситѣ на руската църква били благосклонни къмъ българитѣ; а единъ отъ тѣхъ — херсонскиятъ архиепископъ Инокентий, който чрезъ С. Палаузовъ рано се запозналъ съ Синодика на царь Борила и знаелъ, че българската църква е била призната при Асеня II отъ всички източни патриарси, дори мислялъ, че българитѣ иматъ право да добиятъ свѣй патриархъ. Но официално рускиятъ св. Синодъ ималъ нужда отъ човѣкъ, който да надминува съ църковно-историческитѣ и догматическитѣ си познания не само оберъ-прокуроритѣ, но и членоветѣ на грѣцкия св. Синодъ и който при това да умѣе да излага правитѣ мнения съ несборима логика и пълна коректност, въ строго християнски духъ, за да не дразни и отблъсква патриаршията, а да я обезоружва и прави отстъпчива. За щастие на българитѣ, руската църква имала такъвъ човѣкъ въ лицето на знаменития *московски митрополитъ Филаретъ* (1788—1867 г.)

Митроп. Филаретъ билъ човѣкъ съ силенъ умъ, твърдъ характеръ, кристално чисти нрави и дълбоко благочестие. Природнитѣ му дарби били развити и допълнени съ най-сериозна философска подготовка. Добъръ познавачъ не само на старогрѣцки, но и на староеврейски ез., той прониквалъ дълбоко въ смисъла на библията, съ чистото изучаване се занимавалъ особено като членъ